

POSTANOWIENIE

21 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 21 listopada 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa S. B., A. S. i M. K.

przeciwko [...] S.A. w W.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej S. B., A. S. i M. K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 28 marca 2022 r., VII AGa 542/21,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza solidarnie od S. B., A. S. i M. K. na rzecz [...] S.A. w W. 2700 (dwa tysiące siedemset) zł kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami ustawowymi za opóźnienie po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia zobowiązany.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 21 grudnia 2020 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanego banku na rzecz powodowych kredytobiorców 77 757,62 zł z odsetkami od wniesienia pozwu 27 maja 2020 r. tytułem zwrotu zapłaconych przez kredytobiorców rat kredytu w okresie od 5 czerwca 2017 r. do 5 kwietnia 2019 r., stanowiących świadczenie nienależne ze względu na nieważność umowy kredytu.

Wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji przez oddalenie powództwa.

Sąd ten ustalił, że [...] strony zawarły umowę kredytu inwestycyjnego w wysokości 375 000 zł, waloryzowanego kursem franka szwajcarskiego (CHF). Kredytobiorcy zawarli umowę jako wspólnicy spółki cywilnej, w zakresie spraw spółki. Suma kredytu miała zostać przeliczona na CHF na podstawie kursu kupna tej waluty w tabeli kursowej pozwanego banku z dnia i godziny uruchomienia kredytu. Kredyt został udzielony na okres 240 miesięcy i był przeznaczony na zakup nieruchomości mieszkalnej z przeznaczeniem na biuro przedsiębiorstwa prowadzonego przez kredytobiorców. Raty kapitałowo-odsetkowe zostały wyrażone w CHF i miały być spłacane w złotych po kursie sprzedaży CHF w tabeli kursowej banku z godziny 14.50 z dnia spłaty. Kredytobiorcy tytułem spłaty uiszcili 451 040,53 zł, do spłaty pozostało 363 271 zł.

Sąd drugiej instancji uznał, że nie zachodzi żadna z podstaw nieważności umowy określonych w art. 353¹ lub 58 § 2 k.c., a raty zapłacone przez kredytobiorców były świadczeniem należnym.

Kredytobiorcy zaskarżyli wyrok Sąd odwoławczego skargą kasacyjną i wniesli o jej przyjęcia do rozpoznania ze względu na:

1) oczywistą zasadność skargi w zakresie zarzutu naruszenia prawa materialnego, tj. art. 353 w zw. z art. 353¹ i 58 § 2 k.c., przez uznanie, że przeliczanie spłat kredytu ze złotych na CHF kursami ogłaszanymi przez bank, bez wskazania w umowie zasad ustalania tych kursów, nie jest sprzeczne z naturą stosunku prawnego, a tym samym nie prowadzi do nieważności umowy;

2) wystąpienie w sprawie istotnych zagadnień prawnych:

a) czy w przypadku umów kredytów powiązanych z walutą obcą, zawartą przez bank z przedsiębiorcą, bank zwolniony jest z jakichkolwiek obowiązków informacyjnych o ryzykach wynikających z powiązania kredytu udzielonego w złotych i powiązanego z walutą obcą, czy też na podobieństwo obowiązków przy oferowania inwestorom instrumentów finansowych powinien udzielić należytych informacji o ryzyku, wynikających ze standardów uczciwości kupieckiej i należytej staranności;

b) czy dopuszczalna jest indeksacja kredytu różnymi kursami przy jego wypłacie i spłacie;

c) czy kredyt indeksowany jest jednocześnie instrumentem finansowym (swapem walutowo – procentowym) w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 lit c ustawy o obrocie instrumentami finansowymi (u.o.i.f.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kursy ogłaszane przez banki (art. 111 ust. 1 pkt. 4 pr.bank.) wiążą klientów banku przy dokonywaniu z bankiem czynności w okresie od ogłoszenia kursu do ogłoszenia nowego kursu. Przy tym nie można umową zbindzać konsumenta kursami, które dopiero zostaną ogłoszone, a orzecznictwo jednolicie uznaje takie zbindzanie konsumenta przyszłym kursem za niedozwolone. Jednak w przypadku umów z przedsiębiorcami dopuszczalność zbindzania kredytobiorcy przyszłym kursem wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, a tym samym zarzut uznania umowy za ważną, mimo zawarcia w umowie takiego zbindzania, nie może zostać uznany za oczywiście uzasadniony.

Ponadto nawet ocena umowy stron jako nieważnej w chwili zawarcia nie prowadzi do zasadności wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Co do umów z konsumentami utrwalona jest linia orzecznicza, że umowa nieważna w chwili jej zawarcia nie staje się ważna na skutek jej zgodnego wykonywania przez strony. Jednak teza ta została wywiedziona z art. 385² k.c., niestosującego się do umów między przedsiębiorcami. Zgodne wykonywanie umowy od jej zawarcia [...] do podniesienia zarzutu nieważności umowy pismem z 7 maja 2020 r. świadczy, że kredytobiorcy akceptowali sposób wyznaczania kursu przeliczenia przez bank, i umowa stała się ważna, nawet jeśli w chwili zawarcia była nieważna. A już najpóźniej umowa stała się ważna z chwilą zawarcia aneksu z [...] Wprawdzie aneksem tym strony zmieniły jedynie sposób zabezpieczenia kredytu, lecz co do zasady zawarcie aneksu do umowy potwierdza wolę wykonywania umowy i stanowi swego rodzaju skwitowanie sposobu wykonywania umowy do chwili zawarcia aneksu. Akceptacja przeliczania spłat kursem ustalonym przez bank nie oznacza niemożności podniesienia zarzutu manipulowania kursem. Jednak wykazanie takiego zarzutu nie prowadzi do uznania umowy za nieważną, lecz do odpowiedzialności odszkodowawczej banku (art. 471 k.c.). Przy tym od 26 sierpnia 2011 r. (wejścia w życie art. 69 ust. 3 pr.bank.) kredytobiorcy już nie byli

zobowiązani do spłat w złotych, lecz według swojego wyboru mogli każdą ratę spłacać w złotych lub CHF, a podstawą faktyczną pozwu są spłaty w okresie od 5 czerwca 2017 r. do 5 kwietnia 2019 r. Kredytobiorcy nie podnosili zarzutów co do kursów użytych do przeliczania ich spłat, mogących prowadzić do uznania spłat za świadczenie częściowo nienależne.

Przede wszystkim nieważność postanowienia umowy o przeliczaniu wypłaty i spłat kredytu kursem banku nie prowadzi do nieważności umowy, gdyż postanowienie to nie stanowi *essentialia negotii* umowy kredytu, a tym samym zamiast nieważnego postanowienia stosuje się *per analogiam* kurs średni NBP. Uchwała pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, wykluczyła stosowanie kursów wprost nieustanowionych w umowie kredytu tylko w stosunkach kredytowych z konsumentami. W obrocie cywilnoprawnym zwyczaję często kształtują się przez stosowanie zasad przewidzianych prawem, aczkolwiek dla innych stosunków cywilnoprawnych. W Polsce wykształcił się ogólny zwyczaj stosowania kursu średniego NBP, jeżeli umowa lub przepis prawa nie przewidują innego kursu. Zwyczaj ten ukształtował się w oparciu o przepisy prawa (*dispositivi* i *cogentis*) ustanawiające kurs średni NBP jako właściwy dla różnych rozliczeń. Zakresy stosowania tych przepisów obejmują bardzo niewielką część stosunków cywilnoprawnych, lecz jest ich wystarczająco wiele, że w praktyce dla uczestników obrotu jest jasne, że jeżeli w ich umowie kurs nie został określony lub sposób określenia jest nieważny, a zaszła potrzeba przeliczeń walutowych, to należy stosować kurs średni NBP. Nie istnieje tylko stosowanie *per analogiam* konkretnego przepisu, gdyż stosowanie kursu średniego NBP nie jest stosowaniem *per analogiam* konkretnego przepisu, lecz stosowaniem zasady wpływającej z istnienia wielu przepisów nakazujących stosowanie tego kursu i braku przepisów przewidujących inne kursy.

Przykładem stosowania kursu średniego NBP, mimo braku odpowiedniego przepisu, jest egzekucja świadczeń w walutach obcych przed 5 lutego 2005 r., tj. wejściem w życie nowelizacji art. 783 § 1 k.p.c. przewidującej przeliczanie kursem średnim NBP sum uzyskanych w egzekucji w złotych na walutę świadczenia. Przed 5 lutego 2005 r. żaden przepis nie określał zasad egzekucji

świadczeń pieniężnych zasądzonych w walucie obcej. Mimo braku przepisu regulującego taką egzekucję sądy, zgodnie z szerokimi wyłączeniami od zasady walutowości w Prawie dewizowym, zasądzały świadczenia w walutach obcych lub świadczenia te pojawiały się w pozasądowych tytułach egzekucyjnych i komornicy prowadzili ich egzekucję zgodnie z przepisami o egzekucji świadczeń pieniężnych, czyli uzyskując dla wierzyciela środki pieniężne co do zasady w złotych. Do ich przeliczenia na walutę świadczenia stosowany był kurs średni NBP. Przy tym komornicy i sądy egzekucyjne wskazywały rozmaite podstawy prawne dla tego kursu, tj. przepisy stosowane *per analogiam* (należy pominąć częstą w latach 90 XX w., błędną praktykę prowadzenia egzekucji tych świadczeń jako świadczeń niepieniężnych, tj. jako obowiązku wydania rzeczy oznaczonych co do gatunku, czyli egzekucji tylko z rachunków bankowych dłużnika w danej walucie obcej lub znalezionych u niego środków pieniężnych w tej walucie).

Należy uwzględnić, że celem indeksacji kursem waluty obcej jest waloryzacja świadczenia pieniężnego wyrażonego w złotych stosownie do zmian kursu waluty obcej. Zatem kurs użyty do przeliczenia sumy wypłaconego kredytu lub pożyczki na walutę indeksacji nie jest istotny, gdyż istotne są tylko przyszłe zmiany tego kursu. Dlatego zastosowanie kursu średniego NBP, w miejsce luki powstałej na skutek okazania się, że postanowienie umowy o kursie było nieważne, nie wypacza zgodnego zamiaru stron (art. 58 § 3 k.c.).

W sprawie nie występuje żadne z 3 podniesionych zagadnień prawnych, ponieważ nawet rozwiązanie tych zagadnień na korzyść skarżących nie prowadzi do zasadności którejkolwiek z podstaw kasacyjnych. Skarżący oparli powództwo na tezie o nieważności umowy kredytu. Tymczasem ewentualne naruszenie obowiązków informacyjnych o ryzykach wynikających z indeksacji, niedopuszczalność indeksacji różnymi kursami przy wypłacie i spłacie kredytu oraz podleganie umowy Ustawie o obrocie instrumentami finansowymi nie prowadzi do nieważności umowy kredytu.

Sprzeczność z zasadami współżycia społecznego może być podstawą nieważności umowy (art. 58 § 2 k.c.) tylko przy sprzeczności konkretnego postanowienia umowy z tymi zasadami. Tymczasem naruszenie przez jedną ze

stron obowiązków poprzedzających zawarcie umowy może prowadzić do nieważności umowy tylko, jeśli przepis prawa przewiduje taką sankcję, a w przypadku obowiązku ostrzeżenia o ryzyku walutowym nie ma takiego przepisu.

Obowiązki informacyjne banku wobec konsumenta określa ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (poprzednio ustawa z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim). W przypadku pominięcia w umowie kredytu konsumenckiego koniecznego zakresu informacji kredytobiorca miał prawo złożyć oświadczenie, iż będzie spłacał tylko samą sumę kredytu, bez odsetek i innych kosztów – zgodnie z harmonogramem spłat z umowy (art. 15 u. z 20 lipca 2001 r. i art. 45 u. z 2011 r.). Sankcja nieważności umowy nie została przewidziana, lecz i tak obydwie ustawy stosowały się tylko do kredytów konsumenckich.

Użycie innego kursu do przeliczenia sumy kredytu na CHF po jego wypłacie w złotych (wyższym kursem kupna, po jakim bank sprzedawał franki) i innego przy spłatach rat (niższego kursu sprzedaży, po jakim bank kupował franki) zapewniło bankowi dodatkową marżę. Jeżeli marża ta, wraz z marżą za udzielenie kredytu przewidzianą wprost w umowie, mieści w dopuszczalnych granicach, nie ma podstaw do jej kwestionowania. Lecz nawet nieważność tej marży nie prowadzi do nieważności umowy w całości, gdyż można wykonać umowę przeliczając spłaty kredytobiorców kursem kupna, tak jak uczyniono to przy wypłacie kredytu.

Nawet gdyby umowa stron została oceniona w świetle Ustawy o obrocie instrumentami finansowymi i okazałoby się, że bank nie dopełnił jakichś obowiązków wynikających z tej ustawy, to umowa byłaby ważna, a bank ponosiłby odpowiedzialność administracyjną wobec organów nadzoru finansowego oraz odszkodowawczą wobec kredytobiorców.

Zasada *pacta sunt servanda* jest fundamentem prawa umów i ocena umowy jako nieważnej, mimo jej zawarcia (czyli ważnych *essentialia negotii*), musi mieć jednoznaczne oparcie w przepisie prawa. Domniemaną sankcją za naruszenie umowy lub przepisów, którym umowa podlega, jest odpowiedzialność odszkodowawcza (art. 471 k.c.), a nie nieważność umowy.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 k.p.c. powodom przysługuje od skarżącego zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

(A.T.)

[ał]